

The Concepts of “Faith and Ethic” in the Educational Philosophy of İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu

Faruk ÖZTÜRK*

ABSTRACT. In this study, one of the most effective names in Turkish Educational History İsmail Hakkı Baltacıoğlu that his educational philosophy has been analyzed about two main concepts of “Ethics and Faith”. Baltacıoğlu explains two main problems that are still valid today too which are the lack of “faith and ethics”. But the two concepts have different meanings in his terminology rather than those which are assumed as in religion. He understands and explains the “faith” as “believing something deeply”. He considers “ethics” as “a responsibility which has to be felt to work and develop”. While Baltacıoğlu discussing the lacks about these two concepts related to education, he also brings arguments about main subjects such as physical, emotional and logical competency and decision making at the same time.

Keywords: Baltacıoğlu, education philosophy, ethics, faith

* Assist. Prof. Dr., Abant İzzet Baysal University

SUMMARY

In this study, one of the most significant person of History of Turkish Education İsmail Hakkı Baltacıoğlu's views on morality and faith have been analysed. In fact, İsmail Hakkı Baltacıoğlu dealt with two issues which are still valid for now; "the lack of faith" and "moral corruption". However in his terminology the words "morality" and "faith" do not carry the religious meanings as they have been connotated till now. He considers "to believe in something heartily" by the word "faith" He deals with "morality" as the feeling of responsibility needed to work and to develop. While Baltacıoğlu, associates the reasons of incompetencies about these two concepts with education, he also argues the competencies in basic areas such as physical, emotional, intellectual in a social context. When the matter is considered in the light of our history of education, we see that, on the point of social and individual attitudes and perceptions, İsmail Hakkı Baltacıoğlu evaluated the subject with analytical ideas as well as with a critical approach.

Baltacıoğlu often analysed these concepts together with their social consequences in his various books and articles. In these analyses, in a section which coincide with the collapse years of the Ottoman Empire, he deepens his educational and philosophical evaluations on the point of the situation which became an inertia at the time of the religious beliefs corrupted and spoiled by the society and how some social attitudes became useless. The problems which the society dealt within this context, the reasons of the directions which were related with the individuals and the society were often dealt by the intellectual people of that era. These were, the laziness, apathy, lethargy which surrounded the society, being content with the things they had, despising the world and its benefactions. In short these were some basic behaviour which regarded apathy as a virtue.

Baltacıoğlu, who was one of the most effective person of the education in the II. Constitutional Monarchy Period(II. Meşrutiyet), tried to reconceptualize morality and faith facts with education. For this reason, Baltacıoğlu focuses on the way to perceive the concept of education in his own educational philosophy. In his writings of this period, he usually emphasized that, the concept of education must not be perceived just as the ability to read or write. He emphasizes the concept of education to be perceived as to enjoy living enthusiastically, to be aware of the ways to survive in this world which means to accept all these as a faith issue. Baltacıoğlu associates the lack of faith with some kinds of underdeveloped conditions within the context of both social and individual scopes. According to him, we should look for the main reason of being left behind in lack of faith. He groups these recessions under these titles: 1. Recession in body 2. Recession in thought 3. Recession in emotions 4. Recession in willpower.

Faith in this context means to devote heartily to something and to believe in without any doubt. A person adopts something first, believes its correctness then, lives what he or she believes by doing it. He criticises people in education by not doing the things they believe with a religious metaphor which is included in the religious belief that; the actions domain a society are not the parts of faith. On the other hand, the morality and moral qualifications he often dealt will not be reflected on people in the desired way unless the understanding of education changes. The solutions would not be found unless, the behaviour codes taking place as morality judgments in the thoughts are discussed and comprehended new meanings. In the context as Baltacıoğlu describes in this book, the lack or malfunction of faith is still a problem for now. The last statements in his book include the following: The education problem in this country is first a faith and then a science problem.

In this study, Baltacıoğlu's analyses and evaluations are investigated on the point of the concepts of faith and morality and related to these in the social, and individual senses, what physical, emotional and intellectual competencies are and what they should be. While doing these, the views of the intellectuals and the educators of the II. Constitutional Monarchy Period about the two concepts have been dealt with. In the light of these, taking into consideration Baltacıoğlu's books and articles, his approach and philosophy about the two main concepts have been tried to be introduced.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Felsefesinde “İman” ve “Ahlak” Kavramı

Faruk ÖZTÜRK*

ÖZ. Bu çalışmada, Türk Eğitim Tarihi'nin en etkili isimlerinden İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun ahlak ve iman gibi iki kavram hakkındaki görüşlerinin analizine yer verilmiştir. İsmail Hakkı Baltacıoğlu aslında günümüz için de geçerli olan iki sorunu dile getirmektedir: “İman” eksikliği ve ahlak zayıflığı. Fakat bu “iman” ve “ahlak” kelimeleri, o'nun terminolojisinde, şimdiye değin yüklendiği dinsel bir anlam taşımamaktadır. “İman” kelimesiyle, “bir şeye güçlü bir şekilde inanmayı” anlar. “Ahlak” kavramı ise çalışmak ve kalkınmak için sahip olunması gereken sorumluluk duygusu olarak tanımlanır. Baltacıoğlu, bu iki kavram konusunda yetersizliğimizin nedenini “eğitim” kavramıyla ilişkilendirirken, toplumsal planda bedensel, duygusal, düşünsel ve kararlılık gibi temel alanlarda yeterlilikleri de tartışmaya açmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Baltacıoğlu, eğitim felsefesi, ahlak, iman

GİRİŞ

Felsefenin, eğitim açısından önemli görevlerinden birisi de eğitim için bir değerler ve hedefler sistemi geliştirmektir. Felsefe bunu yaparken toplumun kültürel değerlerini ve toplumsal özelliklerini dikkate alır. Eğitim ise, felsefe tarafından ortaya konulan bu ilke ve hedeflerin nasıl gerçekleştirileceği ve insanlara nasıl kazandırılacağı sorusuna cevap bulmaya çalışır. Bu toplumsal ve eğitsel amaçlar belirlenirken toplumun, değerleri inançları, gelenekleri, tarihi geçmişı ile tutumları ve yaşam algıları da önemli bir faktör olarak bu çalışmalara yansır. Başka bir deyişle

* Yrd. Doç. Dr. Abant İzzet Baysal Üniversitesi

bireylerin yaşamla ilgili sorunları eğitim felsefesinin de sorunları olarak karşımıza çıkar. Eğitim tarihimiz açısından bakıldığında, eğitime ve hayata karşı söz konusu toplumsal ve bireysel tutumlar ve algılar noktasında İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun eleştirel olduğu kadar çözümleyici düşüncelerle, eğitim sorunlarımıza felsefi bir derinlikle yaklaştığını görmekteyiz.

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu çok sayıda eser, makale konferanslarıyla eğitimimizin yenileşmesi yönünde olağanüstü gayretlerde bulunmuş, düşünen yaratan, eğitim üstüne kafa yoran nadir eğitimcilerimizdendir. Eğitim tarihimizde kendisine "eğitim filozofu" unvanını hak ettirecek birçok düşünce ve çalışmalar ortaya koymuştur. Eğitim ve toplumsal sorunlar üzerine kritikler, değerlendirmeler ve bunlara dayalı önemli çıkarımlarda bulunabilen bir eğitimcidir. Bu nedenle eğitime ait önemli kavramları seçme ve kullanmada felsefi derinlikte bir titizlik gösterdiğini görmekteyiz. Bu kavramlar iman ve ahlak gibi oldukça netameli iki kavramdır.

Baltacıoğlu bu kavramları, çeşitli kitap ve makalelerinde, toplumsal sonuçlarıyla birlikte sürekli olarak inceler ve bir dizi analize tabi tutar. Bu analizlerinde, Osmanlı devletinin çöküş yıllarına rastlayan bir kesitte, süredurum haline gelmiş ve toplum tarafından yozlaştırılmış, bozulmuş dinsel inançların ve toplumsal bazı tutumların nasıl işe yaramaz bir hale geldiği noktasında eleştirel bir bakış açısı sunar. Bu eleştirel yaklaşımın ana temasını, toplumu saran tembellik, uyuşukluk, miskinlik, kanaatkarlık, dünyayı ve onun nimetlerini küçümseme, kısaca "miskinliğin fazilet sayılması" gibi temel bazı tutumlar oluşturmaktadır. Dönemin aydınlarınca yazılan kitap ve makalelerde bu temaya sıkça rastlamak mümkündür. Bu dönemin yani II. Meşrutiyet dönemi eğitim dünyasının etkili isimlerinden biri olan ve bu sorunlarla iç içe olan Baltacıoğlu, bu dönem düşüncelerinde eğitim ile "ahlak" ve "iman" olgularını yeniden kavramsallaştırmaya gitmiştir. Bundan dolayı Baltacıoğlu, kendi eğitim felsefesinde, eğitim kavramının nasıl algılanması gerektiği üzerinde durur. Bu dönem yazılarında eğitim kavramını, salt okuma-yazma becerisi olarak değil, canlı heyecanlı, diri, yaşamı ve yaşamayı sevmeye, bu dünyada "var olmak" için gerekli mücadele yollarını bilme, yani bir "iman" sorunu haline getirme olarak algılanması gerektiği noktasını sıkıla vurgular.

Bu çalışmada, "iman", "ahlak" kavramlarının ve buna bağlı olarak toplumsal ve bireysel planda, bedensel, duyuşsal ve düşünsel yeterliklerin ne olduğu ve ne olması gerektiği noktasında Baltacıoğlu'nun analiz ve değerlendirmeleri incelenmiştir. Bunu yaparken II. Meşrutiyet yıllarının kapsayan bir dönemin aydın ve eğitimcilerinin bu iki kavram çerçevesinde bu konuyu ele alış tarzlarına da değinilmiştir. Bunların ışığında Baltacıoğlu'nun kitap ve makaleleri dikkate alınarak bu iki temel kavram hakkında yaklaşımı ve felsefesi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Son Dönem Osmanlı Aydınında İman ve Ahlak Kavramı

II. Meşrutiyet dönemi toplumsal ve tarihsel olarak bunalımlı yılları kapsamaktadır. Bu bunalımlar hem toplumsal yapıda hem de bireysel yapıda bir çok kavramsal ve düşünsel kargaşanın da hakim olduğu bir dönemi işaret etmektedir. Aynı zamanda çağdaşlaşma sürecini de kapsayan bu dönemde eğitim ve kültür hayatını şekillendirmeye başlayan Batı etkisine karşı bu bunalımları sarmaya yönelik çalışmalar da görmektediriz. Bu çalışmalarda, yaşanan bunalımın, geri kalmışlığın nedeni olarak, toplumsal ve bireysel ahlaki çöküntü ve İslam dini ahlakının eğitim ve kültür hayatında ihmal edilmiş olması gösterilmektedir. (Berkes,1978:447) Bu manevi yıkılış sonucu, maddi planda da toplumun yok oluşa gittiğine inanılmaktaydı. Toplumsal yapıda bütün boyutlarda oluşan geri kalmışlığın getirdiği çelişkiler düşünsel alanda da kendini göstermekteydi.

Ahlak ve iman kavramları sürekli üzerinde tartışılan bir konu olduğu için bu dönemde de bu konuya ilişkin oldukça farklı yaklaşımlar sunmak mümkündür. II. Meşrutiyetin hemen başında ahlak eğitimine ait temel iki fikir hareketi görülmektedir. Bunların birincisine göre ahlakın temeli dindir. Okullarda ahlak terbiyesi ancak din terbiyesi ile bir arada verilebilir ve bir arada verilmelidir. Hatta onlara göre Balkan savaşlarında yenilmemizin en önemli nedenlerinden birisi dine dayalı ahlak terbiyesinin zayıflaması ve gevşemesinin bir sonucuydu.¹ Bu dönemde bu görüş savunucularına göre “ahlak terbiyesi nasıl verilmeli ?” konusu, “din terbiyesi nasıl verilmeli?” konusuyla bir arada düşünülebilirdi.(Erişirgil, 1943:2) İkinci hareket ise ahlak eğitimi din eğitimiyle değil, bütün eğitimde olduğu gibi pedagojik, sosyolojik ve psikolojik yöntemlerle, yaklaşımla ele alınabilirdi.

Diğer taraftan dönemin eğitimci ve aydınları tarafından, okullara ve eğitime yönelik epeyce “ıslah layihaları”nın (reform raporları), devlete sunulmuş olduğunu görmektediriz. 1906 yılında Abdülhamit’in Maarif Nazırı Haşim Paşa’nın padişaha sunduğu raporda, okullarda din ve ahlakça arzulanan niteliklere sahip öğrenci yetiştirilmediği, bu nedenle tüm okul programlarında din ve ahlak derslerinin artırılması, *İlm-i Eşya* gibi “lüzumsuz” bazı derslerin kaldırılması önerilmektedir(Akyüz, 1994: 220). Ayrıca 1895 tarihli ilkokul talimatnamesinde, “öğretmenlerin derslerde sürekli dinî öğütlerde bulunmaları, onları, padişaha, devlete sadık ve iyi(ahlaklı) müslümanlar olarak yetiştirilmeleri istenmektedir.

Aynı sorun, parlamentoda da tartışılan konuların başında gelmektedir. 1333(1917) yılı Maarif Nezareti’nin bütçe görüşmeleri yapılırken, üzerinde durulan ağırlıklı konunun ahlak dersi olduğu dikkati çekmektedir. Konuşma yapan milletvekillerinden Basra Mebusu Hilmi Bey, “Maarifi Umumiye Nezaretinin, *Ahlak ve Terbiye-i Umumiye Nezareti* olduğunu unutmayalım” diyerek konuşur. (Ergin, 1977: 1371)

¹ Balkan savaşları yenilgilerinin nedenleri çoğunlukla dini duyguların gevşemesi ve ahlaksal çöküntüyle açıklanmaya çalışılır.(Bkz. İ. Hilmi, *Avrupalılaşmak*, (Haz. O. Kafadar- F. Öztürk) Ank.: Gündoğan Yay. 1997,154–163.)

Toplumsal sorunların eğitim yoluyla çözümü girişimlerinde, eğitim programlarında bazı değişikliklere gidildiğini görmekteyiz. Özellikle dönemin eğitim bakanlarından Emrullah Efendi'nin çalışmaları dikkati çekmektedir. Bunlardan biri de Terbiye-i Ahlakiye ve Vataniye dersinin programlarda özenle yer alması olmuştur.

Yukarıda belirtilen kaygılardan hareketle oluşturulan ahlak dersi programı ile bu ders için yazılan kitapların hitap ettiği çocuklara bu ahlaki ilkeler doğrultusunda tamamen dinsel temelli ahlaki bir yaklaşım kazandırmak amaçlanıyordu. Bu kitaplar içinde felsefi olma savıyla ders kitabı olarak yazıldığı iddaedilen kitaplar da sözkonusudur. Bu kitaplardan biri de Abdurrahman Şeref'in *İlm-i Ahlak* isimli kitabıdır. Kitapta ahlak yasasının Tanrının buyruklarına dayandığı belirtilmekte ve "dinsiz adamın ahlaksal erdemlere sahip olması mümkün değildir".(A. Şeref, 1316:41) tezi üzerinde durulmaktadır. Bu tarz kitaplara ve düşünelere felsefe alanında Baha Tevfik sert yanıtlar vermiştir.

Bu iki kavram üzerinde tartışmalarını sürdüren aydınlar arasında Ziya Gökalp ve Baha Tevfik'i de görmekteyiz. Özellikle Baha Tevfik, *Yeni Ahlak* adlı kitabıyla ahlak kavramını yeniden temellendirmeye çalışmıştır. Bu aydınlara göre, "bu ana kadar din veya ahlak diye tabi olunan inanışların aslında insanların kendi cahillikleri olduğudur."(Baha Tevfik, 2002: 8) Bu sapma ise toplumda "riya" , "iki yüzlülük" ve buna tepki olarak "dinsizlik" gibi iki aşırı ucun oluşmasına katkıdan başka bir şey sağlayamamıştır. Daha doğrusu, insanların hayatlarına yön veren ilkelerin bütününe dinden kaynaklanmaması sonucu, dinsel kaynaklı ahlak da bireysel hayatta işlevini yitirmiştir.(Ziya Gökalp, 1917:122). Dönemin aydınlara göre, böyle bir çelişki içinde etkisini sürdüren bu iki kavram, toplumsal çözümlü olumsuz yönde etki ettiğinden yeniden anlamlandırılmalıdır.

Dönemin eğitimcilerinin düşünelerinde yaşanan çelişkilere karşı Sâti Bey, bu ahlak ve inanç durumunun bilinçli bir yapıda şekillenmesinden yanadır.

"...İlm-i ahlakın fikirsiz teali edebileceğine inanamıyor, seciyyeyi her meziyetin fevkinde tutmakla beraber, onu muhakemeden ayıramıyorum. Hissin ancak fikir ile yükseleceği kanaatini telkine ne kadar çalıştımsa, kuru muhakeme ile ahlak yapmanın kâbil olamayacağını anlatmaya[da] o kadar uğraştım.(...) Hisler ancak fikre istinad ederek yükselir. Ahlak basit şeklinde ilimden müstağni olabilir, ancak yüksek ahlak, yüksek fazilet ancak ilim ile kazanılabilir." (M.Satı, 1333: 14)

Eğitim tarihimizde son dönem Osmanlı aydınları ve eğitimcileri içinde Baltacıoğlu yanında bir çok eğitimci ve düşünürün de aynı şekilde, ahlak, din ve iman gibi ilgili kavramlarla tartışma durumunda oldukları yukarıda da belirtilmişti. Fakat bu aydınlardan bazıları sorunların çözümü için dinsel açılımı bir çözüm yöntemi olarak önermemektedirler. Bu aydınlardan pratik yaşamda, uygulamalarda ve algılarda o güne kadar sahip olmadığımız özelliklere ve hatta o güne kadar sahip olduğumuz bazı olumsuz yapılarından da kurtulmamız gerektiğine işaret ettiklerini

görmekteyiz. Aynı yıllarda Satı Bey’ de bu sorun üzerine dikkatleri çekmeye çalışmaktaydı. Söz konusu eğitimciler iman ve ahlak kavramlarını eğitim düzlemine çekerek, bu kavramlara daha somut ve pratik anlamlar yükleme çabasındadırlar. Satı Bey’e göre de asıl sorun, “ahlak ve “iman” kavramıyla şekillenen ve bunun doğal sonucu olan çalışma (!) ve azim-kararlılık² (!) sorunudur. Çoğu yazı konferanslarında, “azimli ve ısrarlı çalışma düşüncesinden uzak ve yüksek amaçlardan yoksun oluşun”, bu anlamda bir “iman” eksikliğinden kaynaklandığını belirtir. Satı Bey, bu soruna çare ararken, aynı zamanda da “niçin geri kaldık?” sorusuna cevap arar: O’na göre Bütün kâşiflerin, bütün mucitlerin başından geçen olaylara göz atınız; hepsinin hayatının sürekli bir çaba ve sebat ile geçtiğini görürsünüz. Hepsi başarmak için inat ederek çalışmış; sınırsız zorlukların üstesinden gelmeye, sürekli olarak uğraşmaya mecbur olmuştur.”(M. Satı, 1326a: 38) Bir başka yerde ise şunları dile getirir; “İtiraf etmeliyiz ki, bu haslet bizde pek az gelişmiştir: Çalışırız, fakat bir iş üzerinde sebat ile değil; uğraşırız, fakat bir amaç üzerinde cesaret ile değil. Elde ettiğimiz başarılarından çabuk sarhoş olur, uğradığımız zorluklardan çabuk ümidimiz kırılır. Onun için - meşhur tabirle-: O eski sevdalardan çabuk vazgeçeriz”(Satı Bey, 1326b: 109). Satı Beyin burada üzerinde durduğu nokta “kararlılık” ve “çalışma” gibi, süreklilik ve ısrar gerektiren iki olgunun inanç derecesinde algılanması zorunluluğudur. Baltacıoğlu’nun da aynı şekilde bu kavramlara aynı anlamları yüklemeye çalıştığı görülmektedir. İşte bu ve benzeri nedenlerle Baltacıoğlu da düşüncelerinde aynı sorundan yola çıkar. Ona göre bütün çözümlüğün nedeni bu “iman”ın işlevini yitirmesidir. Bunu şu şekilde açıklar;

“Bu ruh, bu iman ölünce, o maarif, ziraat, ticaret, sanat ölür. Bu ruh kadercı ve kanaatkâr kaldıkça medeniyet doğamaz!” Değişim ve gelişim ancak bu şekilde açıklanabilir. İmansız, gayesiz bir maarifin yapacağı terakki ise sıfırdır. Dünyanın bütün üniversitelerini toplasanız bilim ve fenleriyle en adi bir arzunun, hırsın, en ilkel bir imanun iki üç senede yapabileceği büyük çaplı bir inkılâbı asırlarca çalışma sonucunda bile meydana getirmekten aciz kalır.”(Baltacıoğlu, 1330:4)

Başka bir yerde ise, “Bir ülkede maarif, sanat, ticaret oluşturmak isterseniz, her şeyden önce ona bir ruh, bir iman veriniz” der. Bu düşüncelerini de şu cümleyle özetler; *“Medeniyet, kanaat ve tevekkülün değil, iman ve ihtirasın ürünüdür.”* (Baltacıoğlu,1330: 31)

² Satı Bey’in Darülmualiminde, verdiği bir dizi konferanslarının bir bölümü “Ümit ve Azim” ve “Niçin Geri Kaldık” konularını kapsamaktadır. Toplum bu alanda bilinçlendirmeye yönelik çalışmalarında arkadaşı Tevfik Fikret ile birlikte, İslamcı ve Milliyetçi yaklaşımın tersine daha humanist ve bireyselci yaklaşımı benimsediği, sorunu okul,kültür ve uygarlık arası bir sorun olarak görmesi ve bu tutumuyla her iki kesim tarafından dışlandığı da bir gerçektir.(Bkz. M. Satı (1326), “Darülmualiminde Bir Konferans- Ümit ve Azim”,Tedrisat-İ İptidaiye Mecmuası, 15 Mayıs 1326, C. 1, S. 4 ss. 101-07/ Berkes, 1978, s448)

Eğitim ve İman ya da "İman" Nedir?

Baltacıoğlu'nun eğitim felsefesinde "iman" ve "ahlak" kavramları önemle üzerinde durduğu iki kavramdır. İman ve ahlak kavramları değişik biçimde tanımlanmaktadır. Özellikle kavramlar dinsel terminolojiye ait olduğu için ilk olarak dinsel temaların ağırlıkta olduğu tanımlamalar akla gelmektedir. İman kavramı genel olarak, inanç kavramının eylemsel hali ya da inanma durumu olarak ele alınır. Doğrulamak, tasdik etmek, güvenmek demektir.(Cevizci, 1996, 278) Özellikle toplumumuzda "iman" kelimesi çoğu kez İslami terminolojide kullanılan bir kavramdır. Bu terminoloji diğer unsurları ile bitişik bir anlamı da beraberinde taşır. Bu yüzden iman kelimesi "akide" inanç (belief) kelimesinden farklı bir anlama sahiptir. İnanç, her hangi bir şeye inanmak, onun varlığını akılla veya duygularla kabul etmek, ikna olmak gibi anlamlar taşır. Oysa "iman", bu kabul ile başlayıp onunda ötesinde insanın varlığı ile katıldığı, bağlandığı bir güvenlik durumudur.(S.B.A., 1991, 164) Bu tanımdan anlaşılacağı gibi "iman" bir şeye inanmanın da ötesinde bütün varlığı ile bir şeye bağlanmadır. Bu uğurda kararlılık, hırs, dayanıklılık, cesaret vb.kavramlar da bu tutumun destekleyici unsurları durumunda olmaktadır. İşte bu iman tanımlaması tam da Baltacıoğlu'nun anladığı ve anlattığı bir tanımdır. Fakat Baltacıoğlu böyle bir "iman" durumunu, dinsel hayat ve eylemler için değil, tersine maddi ve seküler bir tarzda algılar ve eğitim boyutuyla yeniden anlamladılarak, kavramsallaştırmaya çalışır.

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun kendi ifadesiyle, kendisinin "toplumsal hırs ve kararlılık yönünden en heyecanlı olduğu döneminde"(Baltacıoğlu, 1998: 128) kaleme aldığı Terbiye ve İman adlı kitabında da genişçe yer verdiği "iman" kavramı Baltacıoğlu'nun eğitim felsefesini oluşturan temel bir kavramdır. Bu iman kavramı, sağlayacağı kararlılık ve faaliyet/çalışma iradesi ile Türk insanının karakterini, ahlakını şekillendirecek ve ona temel oluşturacak bir kavramdır. Çünkü, Baltacıoğlu'nun yaklaşımına göre irade ve kararlılık(ve bunun değişik şekilleri olan girişim, dayanıklılık, cesaret vb.) ancak çalışmakla ve eylemlilik haliyle gerçekleşebilir. Dolayısıyla da bireylerin kişiliği ve karakteri yani ahlaki tutumları bu şekilde gelişebilir. Yoksa bireyin ahlakını en parlak sözlerle geliştirmek mümkün değildir. Ancak bireye sorumluluk yükleyerek ve bu sorumluluğu yerine getirecek özgür alanlar oluşturarak karakter ve ahlak gelişimine hizmet edilebilir.(Baltacıoğlu, 1995: 83)

Baltacıoğlu'nun düşüncesinde "maarif" olgusu, bir inanç, bir itikat gibi güçlü ve aynı zamanda bir düşünce pratiğidir. Çünkü inanmak yapmayı gerektirir. onun yaklaşımına göre eylem, imanın tamamlayıcı tek bileşenidir. Ona göre "maarif", sıradan bir eğitim-öğretim olayı ya da sıradan bir "kanı" bir "görüş" değil, bunu kalbinde, beyninde hissederek, bir "iman" derecesinde üzerinde durulması gereken bir kavramdır. Baltacıoğlu'nun eğitim felsefesinde "iman" kelimesine yüklenen birinci anlam budur. Çünkü "maarif" salt okuma-yazma sorunu değil, tersine yaşama, dünyaya, mücadele kararlılığı ile sarılma anlamına gelen bir iman, bir itikat sorunudur. Bu sorunun kaynağı ve sorumluluğunu sadece eğitime yüklemek de

sorunu çözmez. Ona göre sorunun toplumsal boyutu daha ön planda tutulmalıdır. Yani konu içtimai tekamül(toplumsal gelişme)sorunudur.(Baltacıoğlu, 1932: 45)

Baltacıoğlu'nun "iman" kelimesine yüklediği bir diğer anlam, insanın dünyaya baktığı nokta ya da yaşam felsefesiyle ilişkilidir. Bu düşünceye göre içinde yaşadığımız dünyayı dönüştürecek olan unsurları, eğitim anlayışımız içine katmayı bir "iman" derecesine yükseltmek istemektedir. Bundan dolayı bilinçli, hırslı, kararlı, arzulu ve yaşam dolu, kısaca "imanlı" bireyler, ancak bu anlayışla, dünyaya ve yaşama bu açıyla kurgulanmış bir eğitim programıyla yetiştirilebilir. Bu ise dinsel hırstan dünyevi(seküler) hırsa, ilay-ı kelimetullah hırısından, bu dünya ve bu yaşamla bağları olan "ideal"lere dönüşüm" ile sağlanabilir. Bizim ailelerimizden okullarımıza, dış çevremize varıncaya kadar bütün karşılaştığımız, işsizliğin, hareketsizliğin, uyusukluğun kaynağı bireyleri hayata, çalışmaya yönlendirecek olan hırslı, amacın, bu anlamda bir "iman"ın yokluğudur. Daha doğrusu Baltacıoğlu'nun kullandığı şekliyle imanın "sukûtu" dur. Bu kelime düşme, yukardan aşağıya birden iniverme, değerini kaybetme, bozulma, mahvolma, ahlâk bakımından alçalma ve büyük bir görevden ayrılma gibi anlamları olan bir kavramdır. Bu kavramın bilinçli seçildiği de açıktır. İman sahibi olmak, yaşamak, kazanmak, mücadele etmek için bir hırsla, arzuya sahip olmak demektir. Toplumumuzda imanın "sukûtu" dünyayı sevmemek, duymamak, maddiyatı ve eşyayı küçümsemek, hor görmekle başlamıştır. Bu açıklama oldukça önemli bir noktayı gündeme taşımaktadır. Çünkü yukarıda yer verdiğimiz, "okullarda din ve ahlakça arzulan niteliklere sahip öğrenci yetiştirilmediği, bu nedenle tüm okul programlarında din ve ahlak derslerinin artırılması, *İlm-i Eşya* gibi 'lüzumsuz' bazı derslerin kaldırılması" alıntısında sözü edilen noktaya bir eleştiri niteliğindedir. Baltacıoğlu'na göre Avrupalıların ya da içimizde yaşayan azınlıkların düşünce olarak bizden daha güçlü olmaları, daha sağlam olmaları, okullarında bizden daha iyi eğitim sağladıkları için değil, bireysel ve toplumsal olarak hayata bizden daha çok yakın olduklarından, eşyaya ve olaylara daha yakın ve daha güçlü bir gözle baktıkları, inceledikleri içindir. Kısaca "iman" sahibi oldukları içindir(1330: 23).

Baltacıoğlu'na göre "İman" adamı bir hırs ve kararlılık adamıdır. Bu adama göre dünya için çalışmak, mücadele etmek haram değildir, tersine bir imana sahip olmaktır. Baltacıoğlu bu düşüncesiyle, şimdiye kadar dünyalık için kanaat göstermeyi iman, miskinliği de fazilet sayan düşüncenin tam olarak tersine çevrilmesini önermektedir. Tersine çevrilecek olan bu düşüncelerin nedenleri konusunda, bazı toplumsal ve düşünsel boyutlarda sahip olduğumuz geriliği ve bunların nedenlerini açıklar. Baltacıoğlu diğer eserlerinde de sürekli olarak "eğitim" kavramını "çalışmak", "dünyaya sarılmak", "sorumluluk sahibi olmak", "sağlam karakter" gibi pek çok kavramla birlikte kullanmaktadır.(Baltacıoğlu, 1995: 83) Ona göre her zaman için "eğitim" ya da kendi tanımlamasıyla "maarif" olgusu, bir "ahlak" olgusudur. Çünkü yukarıda sıraladığımız kavramları bireyde aranan ya da oluşturulması gereken "ahlaki vasıflar" olarak niteler. Baltacıoğlu için toplumsal kalkınmak, ileri düzeyde bir yaşam seviyesi elde etmek için çalışmak "etik bir sorumluluk" olarak düşünülmelidir. "maarif" olgusu da bu sorumluluğun bireyde duyumsatılması için yürütülmelidir. Bu sorumluluk bir "iman" sorumluluğu olduğu

gibi aynı zamanda etik bir sorumluluktur. Diğer bir bakış açısıyla bu noktadaki eksikliğimiz, zayıflığımız, aşağıda sıralayacağımız, eğitimde yer alan tüm boyutların eksikliği ve zayıflığı ile ortaya çıktığı için, eğitim zayıflığı bu sorumluluğu(!), bu sorumsuzluk da eğitim zayıflığını beslemektedir. İşte bu "iman" eksikliğidir.

Niçin Geri Kaldık ?

Baltacıoğlu toplumun genel anlamda geri kalmışlığını irdelerken özel olarak da halkın, bireylerin niçin güçsüz, zayıf ve bu durum karşısında çaresiz olduğunu da ortaya koymaya çalışır. Örneğin halk eğitimi konusuna değinirken de değerlendirmeleri bu açıdandır. Halk eğitimi kavramını, "bizim gibi bedensel, düşünsel çöküşlere, iflaslara uğramış bir memlekette halkın çürüyen ciğerlerini, kuvvetsiz bacaklarını kurtarmak, kör gözlerini açmak, donmuş kalbini işletmek, kuruyan azmini teşebbüsünü canlandırmak" olarak tanımlar.(Akyüz, 2004) Bu ifadesinde kullandığı "çürüyen ciğerler" ve "kuvvetsiz bacaklar" tanımlaması da sıkça eleştirdiği, "hırssızlığın" ve "imansızlığın" neden olduğu, ümitsizlik, tembellik, uyuşukluk ve dünyayı sevmeme tutumu sonucu bireylerde oluşan bedensel çöküntü ve fosilleşmiş yaşam biçimidir.

Baltacıoğlu, iman eksikliği olgusunu hem toplumsal hem de bireysel boyutta bir takım geri kalmışlık durumlarıyla da ilişkilendirir. Baltacıoğlu'na göre, bizi sürekli geri durumda bırakan en büyük nedeni bu iman eksikliğinde aramamız gerekir. Ona göre genel anlamda bu "iman" eksikliğinin nedenleri bazı eğitimsel gerilik boyutlarına da bağlıdır.

Bu gerileme ve çöküş yalnız bedene, duyguya ve ahlâka ait değil, aynı zamanda zekâya, akıla da aittir. Çünkü bizde eğitimin bozulduğunu, çürüdüğünü gösteren işaretler, hem beden, duygu, irade, hem de akıl düşünce eğitimimizde görölmektedir. Eğitimimizin bu gerileyişi sıradan bir maarişsizlik ve okulsuzluk sorunu mudur, yoksa bunda daha gizli daha derin nedenlerin etkisi var mıdır? Ticaret, sanat, ziraat gibi maariş, eğitim ve öğretim işlerinde de geriliğimizin birinci ve esaslı etkenlerini ortaya koymak için, bedensel ve zihinsel, maddi ve manevi geriliklerin asıl nedenlerini aramak, yani sorunu daha derin bir gözle görme gereksinimi vardır. (Baltacıoğlu, 1330: 12)

Baltacıoğlu bahsettiği bu gerilikleri şu ana başlıklar altında toplar:

1-Bedende Gerilik: Baltacıoğlu, bedensel yeterliliğin yitirilmesini ya da eksikliğini toplumsal idealin yokluğuna bağlar; "duymayan milletler kımıldamazlar". Bedensel olarak güçlü ve yetenekli bireyler varedebilmenin, bilgi, kültür ve eğitimden çok duygusal bir bağlantıyla(iman)gerçekleşebileceğini savunur.(1330: 19)

İman ve ihtirası güçlü olan toplumlar devamlı bir hareket ve üstün olma uğraşı içerisinde yaşarlar. Hareket ve faaliyeti en çok yapanlar bu hareket ve faaliyetin bedensel zihinsel yararlarını en çok

düşünen ülkeler değil, hareket ve faaliyet ihtiyacını en çok hisseden milletler, yani yaşamak, kazanmak, mücadele etmek için hırsın, bütün anlamıyla güçlü bir imanın sahibi olan milletlerdir. Biz asırlarca oturduysak bundan sorumlu olan, Hıfzıssıhha ve riyazet (Sağlıkkoruma ve beden) hakkındaki bilgisizliğimiz değil, dünya ve yaşam hakkındaki nefretimiz, gayzımız(hiddetimiz, kinimiz, öfkemiz)dır. İmansızlık, tembelliğin, miskinliğin en büyük nedenidir. Bizde şimdiye kadar eksik olan, sağlık, yaşam ve hareketin, sporun, eğitim açısından önemi hakkındaki bilgiler değildi. Bizde bu bilgiler az çok vardı. Fakat biz bütün bu bilgilere rağmen yine kımıldamadık! Çünkü kımıldamak ihtiyaç değildi, çünkü idealimizi kaybetmiştik.,Milletlerin bedence asıl çöküşü, okullarından "Beden Eğitimi" dersini kaldırdıkları andan itibaren değil, sağlık, kuvvet ve beceri kazanma imanını ya da bunlara neden olan araçları kaybettikleri andan itibaren başlamaktadır. (Baltacıoğlu, 1330:19)

2- *Düşüncede Gerilik:* Bu düşünün en büyük etkeni, bizde hayat düşüncesinin, hayat imanının bozulmuş olmasıdır. Bir zamanlar Atalarımız dünyayı bir nimet olarak algılamaktan ve bu nimeti üretmek için kan dökmeyi sevap olarak görmekten ibaret olan bir imanla Viyana kapılarına koşarken, bu düşünce ve ahlâkın bozulması sonucunda, aynı babaların çocukları, dünyayı sevmez, duymaz ve eşyayı, maddeyi küçük gören bir zihniyete esir olmuşlardır.(Baltacıoğlu,1330:22) Burada Baltacıoğlu, yaşama ve dünyaya olan bağlılığı, bu dünyanın bilincinde olmayı etik bir sorumluluk olarak anlamlandırır.

Baltacıoğlu, “Dikkat, hüküm, muhakeme gibi yetilerin faaliyeti için bu faaliyete neden olacak araçların varlığı şarttır”(Baltacıoğlu, 1330:23) derken dış dünya ile deneyim sürecinin ilişkisine de işaret etmiş olmaktadır. Bu dışsal deneyimden yoksun olmayı, dünyadan, maddiyattan uzaklaşmak olarak yorumlar ve, “İşte bir milletin bireylerinde bu yetileri harekete geçirip düzenleyecek olan tek şart maddiyattır. Eşyadan maddiyattan, hayattan hareketten uzak kalmış olan zekalar, gelişme ve ilerlemeleri için en büyük kaynaklarını, feyizlerini kaybetmişler demektir”(Baltacıoğlu, 1330: 27) diyerek düşünsel gelişim konusunda toplumsal boyutu ön plana çıkarır.

Başka bir yerde ise, millet böylece gerçek yaşamdan, maddiyattan, pozitif şeylerden uzak kalıverince hülyalara, vehimlere, yanlış inançlara, hurafelere esir olmuştur. Gerçi millet gerçek ve müspet yaşamdan ayrıldıktan sonra da, hayalleri, soyut muhakemeleriyle düşünerek yaşamıştır, fakat dış dünya ile yaşamla ilişkisizliği, müspet, hakikat ve atılım hakkında oldukça eksik, ilkel düşünceler kazanmasına ve sürekli olarak gözlemlerinde, kıyaslamalarında, muhakemelerinde hayallerine mahkum olmasına neden olmuştur.(...) Milleti, zekasında meydana gelen bu gerilikten kurtarmak için tek bir çare vardır: Yaşam ile ilişkisini sağlamak, hayat ile mücadeleye alıştırmak şarttır der. (Baltacıoğlu,1330: 14)

3-*Duyguda Gerilik:* Baltacıoğlu'na göre “duygu”da geriliğimizin nedenleri araştırılırsa başlıca neden, “bireylerde dünyevî faaliyet arzularının ve toplumsal

hayatın yok olması" olduğu görülecektir. Ona göre, bireyler dünyayı fanî ve yalancı olarak gördükten sonra, çalışamaz, kazanamaz, aza kanaat eder, az emekle çok kâr elde etmek ister bir hale gelmiştir. Dolayısıyla mala, mülke gösterilen rağbet azalmış, rekabet eğilimi yok olmuştur. Diğer yönden toplumsal gayenin kuvvetten düşmesi, bireyi kendi başına, kişisel çıkarı adına hareket eden, toplumun, genelin çıkarını düşünmeyen bir duruma getirmiştir. Toplumsal ruhun, imanın zayıflaması, dolayısıyla vatan, birlik, yardımlaşma, diğer gamlık gibi birtakım yüce hasletlerin de zamanla yok olmasına neden olmuştur. Halk bir kere gerçek dinini, inancını bozduktan sonra bu dinden, kendi miskinliğini, kendi duygularını ifade edecek anlamlar, ilkeler, atasözleri, vecizeler icat ederek, bunları kitabı, rehberi gibi hayatını düzenlemek için kullanmıştır Duyguda yenilik; imanda yenilikle mümkün olabilecektir. Milletın kazanacağı yeni gaye, bütün bireylerini, hayata, harekete yöneltecek, onun dünya hakkındaki anlayışını değiştirecek, ona hayat, faaliyet, gelişmiş bir yenilik için canını verir bir arzu ve yetenek sağlayacaktır. Onları kendi kişiliklerinin sahibi, bağımsız ve hür bir hale getirecektir. Bu yeni dünyevî iman, milletin bireylerinde rekabet için de bir ihtiyaç oluşturacaktır. Bireyin maddi olarak hürriyet ve mutluluğuna kavuşması, toplumsal olarak da bir değişim ve gelişim meydana getirecek, özetle; açlık, işsizlik ve yoksunluk yönünden bir çok felaketsel sahne olan evlerimize, odalarımıza mutluluk girecek, aile saadeti kurulmuş olacaktır.(Baltacıoğlu, 1330:25)

4-İradede Gerilik: Yine Baltacıoğlu'na göre bir milletin irade yönünden zayıf kalması demek, kararsızlığı, kararlarındaki sebatsızlığı, girişimsizliği, cesaretsizliği, dayanıksızlığı demektir. Bütün bu işler azim ve karar meseleleridir. Siyasal, toplumsal, ekonomik, eğitimsel felaketlerimizin hakiki nedeni -birçoklarının iddiası gibi- dinin zayıflaması değil, belki dinin toplumsal bir amaç, bir ideal konumunu terk etmesidir. Özetle, maarif sorununun çözümü, bir "idealin" oluşturulmasına bağlıdır. Bir ideal doğmadıkça bir maarif yapılamayacaktır. Bizim ailelerimizden, okullarımıza, diğer çevremize varıncaya kadar bütün çevremizde göze çarpan işsizliğin, hareketsizliğin, uyuşukluğun kaynağı, asıl nedeni, bireyleri, toplulukları hayata, etkinliğe yönlendiren hırsın, amacın yokluğudur. Arzu, tutku doğduğu gün, maarif de, okul da birlikte doğacak ve o zaman gelişme ve ıslahat adına yapılacak tüm girişimler, hareketler, milletin duygusuna, kuvvetine başvurmaktan ibaret kalacaktır.(Baltacıoğlu, 1330:27)

Baltacıoğlu "iman" ve "eğitim" kavramları arasındaki bu sıkı ilişkiyi açıkladığı bu eserinde "iman" kavramına yüklediği seküler anlamdan daha önce bahsetmiştik. Bununla birlikte Baltacıoğlu bu kavramlara bağlı olarak "ahlak" kavramını da "akla dayalı ahlak" olarak ele almaktadır. Çünkü ne felsefe ne de din ahlak konusunda bireye, bu dünya için gerekli davranış kalıplarını sunamamışlardır.(Baltacıoğlu, 1932: 44) Bu nedenle Baltacıoğlu, özellikle dinsel kaynaklı ahlak anlayışının tersine, teşebbüs, azim, dayanıklılık, cesaret ve gözüpeklik vb. gibi vasıfları asıl ahlaki sıfatlar olarak ele alır. Ona göre, "maarifin geliştireceği ahlaki eğitim ise bu kavramlar ait vasıflar olmalıdır." (Baltacıoğlu, 1995: 17) Buna bağlantılı olarak "eğitim" daha doğrusu "maarif" kavramı da yeniden şekillendirilmelidir. Hatta eski

anlamı tamamen ortadan kaldırılıp yeni bir “maarif” kavramsallaştırılmalıdır. Zaten eleştirirli de bu noktada yoğunlaşır:

Evet bu ülkeyi "maarif" kurtaracak, evet bu ülkeyi "maarif" ilerletecek, fakat hangi maarif? Eğer "maarif"ten mahalle mektebi kalfasının anladığı gibi basit bir "okuma-yazma" kastediliyorsa, böyle bir maarif ülkeyi kurtarmaktan âcizdir! Böyle bir maarif ülkeyi kurtarmak şöyle dursun, ülkeyi batırır. Maarifimizin gelişmesi ve islahı, her şeyden önce ülkede "maarif fikri"nin oluşmasına bağlıdır. (...) Ülke bu maarifi ortaöğretim okullarında birtakım kitapları gençliğin hafızasına doldurmak sandıkça bütün çalışmalarımızın sonucu, gelecek nesle birtakım kelimeler, ifadeler, hayaller kazandırmaktan ibaret kalacak; bunun da sonucu, gençliğin gelişmesine ve mutluluğuna hizmet şöyle dursun, gerilemesine neden olacaktır!...(Baltacıoğlu, 1330: 23)

O halde Baltacıoğlu'na göre gerçek bir “maarif”in, bireylerde:

Toplumsal hayata hazırlama, insani ilişkileri geliştirme, bedensel, ahlaki, duygusal vb. yönlerde gelişimini “engellemeyecek” biçimde oluşturulması gerekmektedir:

Özellikle ülke, maarif kelimesinden yalnız bilim, yalnız kitap ve ders anladıkça; bilim, kitap, ders ile birlikte okullarında hayata, harekete, toplumsal hayata, insan ilişkilerine, girişime, deneye tam anlamıyla kanlı canlı bir eğitime yer vermedikçe, okullarda belki yalnız akıllı, düşünceli, bilgili, zihin eğitimi mükemmel gençler yetişecek, fakat böyle bir nesilden oluşan gençlik, hem beden hem de ahlâk yönünden gerilemeye mahkum kalacaktır!... Çünkü böyle bir nesil yürüyemeyecek, kimildayamayacak; yapmak, kırmak, çarpışmak, yarınki hayatın kavgalarından galip çıkmak için kuvvete, maneviyata, azme, duyguya, girişime, özgüvene, kararlılık ve cesarete sahip olamayacaktır!...(Baltacıoğlu, 1330: 24)

Çalışmak Etik Bir Sorumluluktur

Baltacıoğlu'nun terminolojisinde sıklıkla ifade edilen ahlak kelimesi de bu doğrultuda ele alınabilir bir kelimedir. İnsan davranışlarına yol gösteren ve ona rehberlik eden düşünce ve inançları araştıran bir felsefe(Cevizci, 1996, 18) olarak ele alırsak, ahlak kelimesinin her zaman din ve felsefeyle ilişkili olduğunu görebiliriz. Yine Baltacıoğlu'nun eğitim felsefesinde bu kavramın fideist(yalnızca inanma ve bunun gerekleri doğrultusunda davranma) bir tutumdan kurtarılmış ve deontolojik ahlak anlayışına yaklaşan bir ahlak tasarısı oluşturduğunu görebilmekteyiz. Baltacıoğlu'nun düşünce ve yaklaşımlarında bu anlayışları bulmak mümkündür.

Baltacıoğlu'na göre yaşamak azminde olan bir milletin tek amacı “çocuklarını hayata hazırlamak olacaktır” bu ise “şahsiyetlerde sağlam karakterler oluşmasını temin ile mümkündür”(Baltacıoğlu, 1995: 17) Baltacıoğlu'nun bahsettiği bu “sağlam karakterli şahsiyetler” tanımlaması işte onun eğitim felsefesinde “eğitim ahlakının” temelini oluşturur. Onun anladığı ahlaki davranış içinde olma biçimi, teşebbüs, azim, kararlılık, dayaklılık, cesaret, çalışma aşkı gibi davranış kalıplarıdır. Yani ona göre bu dünya ve toplumun geleceği için çalışmak en büyük erdemli davranıştır. Ayrıca ona göre, “tüm başarılar bu ahlakın ürünüdür” (Baltacıoğlu,1995:17).

Baltacıoğlu'na göre tüm toplumu bu Őikayet edilen duruma getiren en önemli nedenlerden bir diğeri de "faaliyet" kavramının zihinlerde yanlış yere yerleŐtirilmesidir. Ona göre "faaliyet" kavramı ancak eylemlilik, çalışma, hareket, dayanıklılık, girişim vb. kavramlarla eŐleŐtirilmeli ve anlamlandırılmalıdır. Toplumsal vicdanda ve Őurda bu kavramın anlamı bu Şekilde değişmedikçe hiçbir Şey deđiŐmez. Baltacıoğlu, "faaliyetsiz, hareketsiz durmakla, oturmakla, dinlenmekle ne fikrin ne de duygunun ve ne de ahlakın oluŐamayacađını bilmeliyiz"(1995: 51) diyerek bunu vurgulamaya çalışır. Aynı doğrultuda Baltacıoğlu, faaliyet kavramını özgürlük kavramıyla açıklarken bunun tersini yani uyululuk ve tembelleği de esaretle açıklar. zgrlğ ise bireyde ahlaki geliŐimin gerçekleŐmesi için temel Şart olarak gösterir.(Baltacıoğlu, 1995: 51) bunun tersi yani, uyululuk ve tembellek ise tam olarak "ahlsızlık" ve "imansızlık" durumudur. Bundan dolayđ Baltacıoğlu'na göre özgürlük(faaliyet azmi ve kararlılığı) bütün ahlak terbiyesinin en sağlam dayanak noktasıdır. (1995: 45)

Kısaca Baltacıoğlu'na göre "maarif" konusundaki maddi eksiklikler ve yetersizlikler "maarifsizliğin birinci sebebi değildir." (Baltacıoğlu,1932:44) asıl nedenlerden biri, eğitimi yalnız okutup yazdırma etkinliği olarak görmektir. Ona göre eğitim, aynı zamanda öğretici ve düŐündürücü bir süreç olmalıdır. Aksi halde toplumsallaŐmamıŐ ve üretmeyen, çalışma azmi ve ilerleme kararlılığından yoksun bireylerin sürekli olarak birbirini ürettiği bir eğitim anlayışının yaygınlaŐması söz konusu olacaktır. Bu ise eğitimi "yalanlar" zerine kurmak demektir. (Baltacıoğlu, 1956) nk Baltacıoğlu'na göre, bireyi toplumsal bir varlık haline getiren, sosyal bir kiŐilik olarak var eden "eğitimin yapıcı unsurları" içerisinde en önemli iki unsur, "alıŐma" ve "verim"dir. Bilim ve kültürü, bedeni, klbi ve iradeyi önemsemez, sosyolojiye, insan ilişkilerine, hayata, zamana, inanmazsa böyle bir "maarif"; bilimine, kültürüne rağmen bütün kitapları, derŐhaneleri ve programlarıyla gömülmeye mahkum bir maariftir. (Baltacıoğlu, 1330:28)

SONUÇ

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, eserleri ve düşünceleriyle, eğitim sistemimizi reforme etmek isteyen birkaç düŐünürden birisidir. Bunu yaparken Batı'daki ađdaŐ reformist eğitim akımlarının birinden veya bir kaından etkilenecek görüŐlerini bir sistem içerisinde ortaya koymaya çalışmıştır. Düşüncelerinin oğu, Türkiye'de egemen olan eğitim anlayışını ve kavramlarını temelden deđiŐtirmeye yöneliktir. *Talim ve Terbiyede İnkılap, Ryamdaki Okullar, Yeni Adam* vb. gibi yazdığı kitap isimleri de buna işaret etmektedir. Ayrıca yurtdıŐında yaptığı araŐtırmalar, gözlemler ve bunların uygulamaları da hep bu reform ve yeniliğe dönük olmuştur. Görev aldığı okullarda, reformist yaklaŐımlarla giriŐtiđi, "kendi kendine eğitim(self-education)", "açık hava okulu", "z tiyatro", "kır gezintileri yoluyla ğretim"(Ülken, 1992) vb uygulamalar bunlardan birkaçıdır. Bu ve benzeri yeni eğitim anlayıŐlarına dönük denemeleri ile eğitim tarihimizde önemli yeniliklere öncülük etmiŐtir. Özellikle ilk dönem düşünce ve uygulamalarında Le Bon ve Rousseau'nun düŐünceleri etkilidir. Daha sonra Bergson ve Durkheim'in etkilerini görmek mümkündür. Bazı düşünce ve eserlerinde ise Froebel ve E. Key'in (ocuktan hareket akımı) etkilerini taşır. Görüldüğü gibi çok yönlü ve etkileŐimli, dinamik düşünceler taŐıyan bir düŐünürdür.

Baltacıoğlu, “Terbiye ve İman” kitabıyla aslında hala günümüz için de geçerli olan bir sorunu dile getirmektedir: “İman” eksikliği. Fakat bu “iman” kelimesi, onun terminolojisinde, şimdiye değin yüklendiği dinsel bir anlam taşımamaktadır. Ona göre, bu iman, “bir şeye tereddütsüz inanmak ve kesin olarak, içten, yürekte bağlanmak” demektir. İnsan önce bir şeyi benimser, doğruluğuna inanır, sonra da, o inandığı şeyi yaparak yaşar. Yapmamak, eylem alanına koymamak inanılan şeyin anlamını yok etmektedir. Pratikte, sorunları çözemeyen ve etkin bir sonucu görülemeyen hiçbir düşüncenin değerli olamayacağını savunur. Eğitim alanında inandığını yapmama durumunu dinsel bir kavramla, metaforik olarak eleştirir.

Diğer taraftan sıkça dile getirdiği “ahlak” ve “ahlaki vasıflar” kavramlarının değişmesini de, egemen olan eğitim anlayışının değişmesine bağlamaktadır. Baltacıoğlu’na göre bu güne kadar “ahlak” yargısı olarak düşüncelerde yer etmiş olan davranış kalıpları yeniden ele alınıp, yeni bir anlama kavuşuncaya kadar sorunların çözümü bulunamayacaktır. Onun ahlak anlayışı, etik tutumlar, erdem ya da dinsel veya felsefi anlamdaki “iyi davranışlar” bütünü olarak ele alınan bir kavram değildir. Ahlak “iyi karakter” olarak algılanır ve bu “karakter”, bireyi var eden, bireylerin var olma sürecinde ortaya koydukları eylemlerin bütünüdür. Bunu girişim, kararlılık, cesaret vb. gibi kavramlarla açıklar. Bu özelliklerin bireydeki gücü ahlakın gücü demektir.(Baltacıoğlu, 1995) Bu yaklaşımla Rousseau’nun naturalist ve bireyci düşüncelerinin, anglo-sakson eğitimin faydacı ve hayata yönelik pragmatik insan yetiştirme anlayışlarının bir uzlaştırmasını görebiliriz.(Kafadar, 1997) ona göre çağımızda yaşamak arzusunda bulunan bir millet, eğitimde tek bir amacı izlemelidir: “Bireylerini gerçek hayata hazırlamak, hatta gerçek hayatı okula taşımak.” Bu düşüncelerini, Pragmatizm ile aynı zamanda ve Progressivizmin temel düşünceleriyle ilişkilendirmek de mümkündür.

Ayrıca, Baltacıoğlu’nun çeşitli yazılarında ve özellikle Terbiye ve İman adlı kitabında ele aldığı ve kendi kavramlarıyla “iman” eksikliği, ya da “iman”ın düşüşü, ya da sukutu, işlevini yitirmesi, olarak tanımladığı sorun, yani bireylerin çalışma kararlılığı ve girişimcilik, bireysel eylem özgürlüğü noktasındaki karakter eksikliği bugün de hala geçerliliği olan bir sorundur. Hatta bu kavramsal atalet durumu değişmedikçe, bu yapıyı sürdürecektir olan okulların açılmasını istemeyecek kadar da cesurca düşünür. Çünkü bu yapıyı tekrar tekrar üretecek olan bu okullar ve eğitim sistemi değişmedikçe insanlar varsın yanlış da öğrenmesinler diyerek yeni okulların açılmasını istemez.. Bu yaklaşımıyla, toplumun yaşadığı bunalımdan kurtulması için gerekli olan güçlü değerlerin yeniden tanımlanmasını ve kurulmasını istediği açıktır. Ona göre eğitim, bu yeni değerlerin belirlenmesinden görev üstlenmelidir. Baltacıoğlu, kültürel ve toplumsal olarak yeniden doğuşa kararlıdır ve bireylerde de bu kararlılığı görmek ister. Krizin atlatılabilmesi için geçmişin mirasını iyi inceleyip değişimin yönünü iyi planlamak gerekmektedir. Bu ise toplumu ve ona yön verecek olan eğitimsel kavramları yeniden tanımlama ve kavramsallaştırmadan geçer.(Brameld, 1956) Bu düşünceleriyle de Baltacıoğlu’nun eğitim felsefesini, “toplumsal yeniden yapılanmacılık” (reconstructionizm) in temel düşünceleriyle ilişkilendirmek ya da ilgili bağlamlar bulmak olası gözükmektedir.

KAYNAKLAR

- Abdurrahman Şeref. (1316), *İlm-i Ahlak* (Maarif-i Umumiye Nezareti Celilesince Mekatib-i İdadiye programına kabul edilmiŐtir), İst.: Matbaa-i Amire.
- Akyüz, Y. (2004), *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Pegema Yay.
- Baha Tevfik (2002), *Yeni Ahlak ve Ahlak Üzerine Yazılar* (Der. ve Çev.: F. Öztürk). Ank.: T.C. Kùltür Bak. Yay.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1330), *Terbiye ve İman*. İstanbul: Çiftçi Kùtùphânesi
- Baltacıoğlu, İ. H. (1995), *Talim ve Terbiyede İnkılap*, (Hz. R.Canım-R.Y. Kıncal) İstanbul: MEB. Yay.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1932), *Terbiye*, İstanbul: Suhulet Kùtùphanesi
- Baltacıoğlu, İ. H. (1956), "Eğitimin Yapıcı Unsurları", *Pedagoji Hareketleri*, İstanbul: Pedagoji Cemiyeti Yayınları.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1998), *Hayatım* (Y. Haz. A.Y.Baltacıoğlu), İstanbul: Dünya Yay.
- Brameld, T. (1956). *Toward a Reconstructed Phylosophy of Education*, New York: Holt Rinchart and Wilston
- Berkes, N. (1978) *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. İst.: Doğu Batı Yay.
- Cevizci, A. (1996), *Felsefe Sözlüğü*, Ankara: Ekin yay.
- Ergin, Osman N. (1977), *Türkiye Maarif Tarihi*, C. 3-4, İst.:Eser Yay.
- Erişirgil, M.E. (1943) "Ahlak Terbiyesi Etrafında MünakaŐalar", *Ülkü*, No. 36, 2-3
- İbrahim Hilmi (Çığıraçan). (1997), *Avrupalılaşmak*, (Haz. O. Kafadar- F. Öztürk) Ank.: Gündoğan Yay.
- Kafadar, O. (1997), *Türk Eğitim Düşüncesinde BatılılaŐma*, Ank.: Vadi yay.
- M. Satı (1326a), "Niçin Geri Kaldık?", *Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası*, C.1., S.2., 37-46
- M. Satı (1326b), "Darülmualimde Bir Konferans- Ümit ve Azım", *Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası*, 15 Mayıs 1326, C. 1, S. 4 ss. 101-07
- M. Sâti (1333), "İlim ve Ahlak", *Terbiye Mecmuası*, K. Evvel, no. 1., 1-15
- M. Satı (2002), *Eğitim ve Toplumsal Sorunlar Üzerine Konferanslar*, (Der. ve Çev.:O. Kafadar- F. Öztürk), Ank.: T.C. Kùltür Bak. Yay.
- S.B.A (Sosyal Bilimler Ansiklopedisi)(1991), "İman", *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*, İstanbul: Risale Yay.
- Ziya Gökalp (1917), "Ahlak Buhranı", *Yeni Mecmua*, S.7, ss. 122-124.
- Ülken, H.Z. (1992), *Türkiye'de ÇađdaŐ Düşünce Tarihi*, İstanbul: Ülken yay.